

Socialinė aukštojo mokslo dimensija

Dr. Inga Milišiūnaitė
Vilniaus universitetas
2015 05 26, VSF

Pagrindinės temos

- Socialinės dimensijos samprata ES aukštojo mokslo politikoje
- Socialinės dimensijos įgyvendinimas:
 - EAME
 - Lietuvos aukštajame moksle
- Iššūkiai ir galimybės

Socialinės dimensijos samprata

- Socialinis aukštojo mokslo matmuo (angl. *social dimension*) dažniausiai yra siejamas su teisingumo aukštajame moksle raiškomis, kurioms įvardyti yra naudojama skirtinga terminija – **socialinis teisingumas, nešališkumas** (angl. *social equity*), **lygybė** (angl. *equality*), **lygios galimybės** (angl. *equal oportunities*), **lygiateisiškumas prieinamume** (angl. *equal access*).

Socialinės dimensijos įgyvendinimo aukštajame moksle reiškingumas

- **Socialinis teisingumas** (kiekvienam individui užtikrinti vienodas galimybes siekti išsilavinimo)
- **Ekonominis aspektas** (žmogiškojo kapitalo ir žinių visuomenės plėtra)
- **Socialinis aspektas** (socialinės atskirties mažinimas, tarpusavio pasitikėjimo didinimas, visuomenės sveikatos gerinimas, valstybės pajamų iš mokesčių surinkimo didėjimas, visuomenės pilietinio ir politinio aktyvumo didėjimas ir pan.)

Socialinė dimensija EAME

Studentų iniciatyva, kuriant bendrą Europos aukštojo mokslo erdvę, socialiniai aukštojo mokslo politikos klausimai buvo įtraukti į ES politinę darbotvarkę (Prahos komunikatas, 2001). Ši aukštojo mokslo politikos kryptis buvo pavadinta socialine aukštojo mokslo dimensija.

Socialinės dimensijos tikslas EAME

Asmenims, siekiantiems aukštojo mokslo, užtikrinti socialines ekonomines sąlygas, t. y. užtikrinti, kad asmenys, be kliūčių, susijusių su jų ekonomine ar socialine padėtimi, ar kitomis priežastimis, galėtų įstoti, studijuoti, laiku užbaigti studijas bei efektyviai pasinaudoti aukštojo mokslo rezultatais.

Socialinės dimensijos tikslas EAME

Bolonijos proceso dokumentuose deklaruojama, jog stojančiųjų, studijuojančiųjų bei baigiančiųjų studijas įvairovė, turėtų atspindėti visuomenės socialinių grupių įvairovę. Šis tikslas susijęs su aukštojo mokslo prieinamumo užtikrinimu socialinėms visuomenės grupėms, kurios aukštajame moksle šiuo metu nepakankamai atstovaujamos.

Nepakankamai atstovaujamos socialinės visuomenės grupės

- Šios grupės gali būti išskiriamos pagal lytį, amžių, specialiuosius poreikius, susijusius su negalia, religinius įsitikinimus, etninę kilmę, tėvų išsilavinimą, finansinius pajėgumus.
- Taip pat išskiriamos dirbančių studentų, studentų auginančių vaikus, studentų iš mažiau ekonomiškai išsivysčiusių regionų, tautinių mažumų, migrantų, pabėgėlių, politinio prieglobsčio prašančiųjų ir panašios grupės.

Bukarešto komunikatas, 2012 m.

- ES studentijos struktūra (*studijuojančiųjų ir baigusiujų*) **turi atspindėti ES gyventojų įvairovę**
- Didinti bendrąjį prieinamumą (įstojimas, studijos, įsidarbinamumas) užtikrinant socialinių grupių įvairovės atstovavimą
- Mažinti nelygybę ir teikti studentams reikiamą paramą/paslaugas atsižvelgiant į studentų įvairovę
- Kurti alternatyvius patekimo į aukštąjį mokslą kelius (įskaitant neformalaus mokymo/si rezultatų pripažinimą) bei lanksčias mokymosi aplinkas

Jerevano komunikatas, 2015

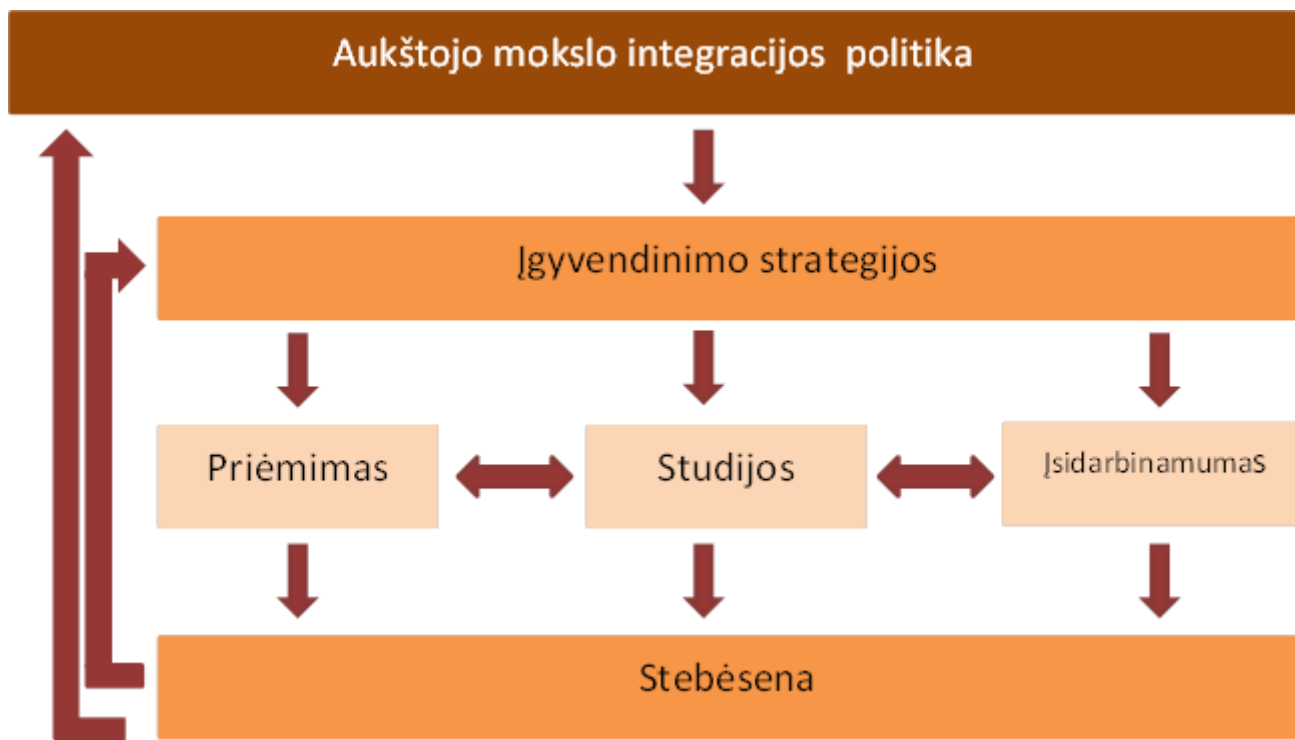
- Didinsime aukštojo mokslo prieinamumą ir palaikysime institucijas kuriančias mokymosi aplinkas įvairių tipų besimokantiejiems
- Gerinsime perimamumą ir suderinamumą tarp šveitimo sektorių
- Stiprinsime socialinę aukštojo mokslo dimensiją, didinsime studijų prieinamumo ir baigimo bei mobilumo studijų metu galimybes

Didinti EAME socialinį atvirumą įgyvendinant socialinės dimensijos strategiją

- Widening Participation for Equity and Growth. A Strategy for the Development of the Social Dimension and Lifelong Learning in the European Higher Education Area to 2020, 17 April 2015
- REPORT OF THE 2012-2015 BFUG WORKING GROUP ON THE SOCIAL DIMENSION AND LIFELONG LEARNING TO THE BFUG, 17 April 2015
- Appendix 4 Guidelines to assist countries in developing national plans or strategies for access, participation and completion in higher education
- <http://bologna-yerevan2015.ehea.info/pages/view/documents>

Priėmimas, studijos, įsidarbinamumas: politika ir įgyvendinimas

Modernisation Higher education in Europe: access, retention, employability. EC, Eurydice, March 2015.

Priėmimas: priemonės

Modernisation Higher education in Europe: access, retention, employability. EC, Eurydice, March 2015.

- Aiški politika ir strategija (tikslinių grupių nustatymas)
- Strategijos įgyvendinimo stebėseną (studentijos sudėties kitimas)
- Stebėsenos rezultatų panaudojimas formuojant politiką
- Aukštųjų mokyklų iniciatyvos skatinimas skiriant papildomą finansavimą (JK ir Airijos atvejai)
- Alternatyvių pateikimo į aukštąsias mokyklas būdų kūrimas
- Neformalaus mokymosi rezultatų pripažinimo plėtra
- Paslaugų potencialiems studentams teikimas

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/165EN.pdf

Studijos: priemonės

Modernisation Higher education in Europe: access, retention, employability. EC, Eurydice, March 2015

- Nacionalinės politikos formavimas
- Aukštųjų mokyklų iniciatyvos skatinimas (Belgijos, Austrijos atvejai)
- Lanksčių studijų sekų (angl. part time studies) kūrimas
- Konsultacinių paslaugų potencialiems studentams teikimas
- Specifinių studentų poreikių nustatymas ir paramos teikimas šiems poreikiams patenkinti, ypatingą dėmesį skiriant pirmo kurso studentams
- Informavimo, konsultavimo ir orientavimo paslaugų studentams teikimas
- Kuratoriaus/mentorius, mokymosi konsultanto paslaugų teikimas

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/165EN.pdf

Papildomos specifinės paslaugos studentams

Trends 2015: Learning and Teaching in European universities, EUA.

- Papildomi pagrindinės studijų kalbos mokymo kursai
- Kompiuterinio raštingumo kursai
- Atskirų disciplinų žinių ir kompetencijų ugdymo papildomi kursai
- Efektyvaus savarankiško mokymosi įgūdžių formavimo kursai

http://www.eua.be/Libraries/Publications_homepage_list/EUA_Trends_2015_web.sflb.ashx

Pedagoginės kompetencijos aktualumas

Trends 2015: Learning and Teaching in European universities, EUA.

- Akademinio personalo pedagoginės kompetencijos plėtra ir pripažinimas
- Mokymosi aplinkų kūrimas

http://www.eua.be/Libraries/Publications_homepage_list/EUA_Trends_2015_web.sflb.ashx

Įsidarbinamumas

- Įsidarbinimas (angl. employment) ir įsidarbinamumas (angl. employability)
- **Įsidarbinamumas** - žinių, kompetencijų ir asmenybės savybių visuma, įgalinanti individą susirasti darbą ir siekti sėkmingos karjeros

Įsidarbinamumas: priemonės

Modernisation Higher education in Europe: access, retention, employability. EC, Eurydice, March 2015.

- Darbdavių įtraukimas į programų rengimą, dėstymą, sprendimų priėmimą
- Praktikų organizavimas, jų stebėseną (JK, Suomija)
- Kokybiškų karjeros orientavimo paslaugų teikimas
- Absolventų darbo rinkoje stebėseną (aukštųjų mokyklų, nacionalinis lygmuo)
- Įsidarbinamumo ir įsidarbinimo rodiklių stebėsenos įtraukimas į vidinę kokybės užtikrinimo sistemą

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Publications:Modernisation_of_Higher_Education_in_Europe:_Access,_Retention_and_Employability

Socialinė dimensija Lietuvos aukštajame moksle

Lietuvoje aukštojo mokslo socialinės dimensijos samprata pirmiausia siejama su finansine parama šioms socialinėms grupėms:

- studentams su negalia (turintiems 45 procentų ar mažesnį darbingumo lygį),
- studentams iš nepasiturinčių šeimų,
- našlaičiams.

2010-2014 m. rudens ir pavasario semestrais socialinės stipendijos (114 eurų per mėnesį) buvo paskirtos 68 731 studentui, iš viso – 47 758 000 eurų sumai (Valstybinis studijų fondas, 2015).

Parama studentams su negalia (1)

- Studentams su negalia šiuo metu teikiama keleriopa finansinė parama. Studijuojantys neįgalieji kas mėnesį gali gauti 114 eurų socialinę stipendiją ir 152 eurų tikslinę išmoką studijų prieinamumui užtikrinti iš VSF. Jiems taip pat skiriama 52,5 euro per mėnesį išmoka specialiesiems poreikiams tenkinti ir 121,6 euro per semestrą tikslinę išmoką studijų išlaidoms iš dalies padengti (Neįgaliųjų reikalų departamentas).

Parama studentams su negalia (2)

2012 – 2014 m. aukštosiose mokyklose studijuojantiems 1479 studentams su negalia papildomai skirtos tikslinės išmokos (152 eurai per mėnesį, iš viso – 3 484 756 eurų) jų specialiesiems studijų poreikiams tenkinti (klausos negalia turintys studentai turi galimybę pirkti konspektuotojų, gestų kalbos vertėjų ar kitas paslaugas ir prekes, kurios palengvina studijų procesą) (Valstybinio studijų fondo 5,8 mln. eurų vertės projektas „Studijų prieinamumo užtikrinimas specialiųjų poreikių turintiems studentams).

Parama studentams su negalia (3)

- Nuo 2011 iki 2014 m. 192 neįgalieji studentai atleisti nuo valstybės remiamų paskolų (studijų kainai ir gyvenimo išlaidoms padengti) gražinimo (232 275 eurų) (Valstybinis studijų fondas, 2015).
- Nuo 2009 iki 2014 m. 74 632 eurai iš Mokymosi visą gyvenimą programos lėšų skirti 33 *Erasmus* mobilumo dalyvių, vykusių į studijas, praktiką, specialiųjų poreikių tenkinimui (fizioterapijai, masažams ir kitoms medicininėms procedūroms, , vizitams pas gydytojus, lydinčių asmenų pragyvenimo išlaidoms, , gestų kalbos vertėjams, kambarių, pritaikytų asmenims, turintiems judėjimo negalia, nuomai) (Švietimo mainų paramos fondas, 2015).
- Svari finansinė parama darė įtaką sparčiam studentų skaičiaus didėjimui – nuo 2004 m. iki 2013 m. neįgaliųjų studentų skaičius aukštosiose mokyklose padidėjo tris kartus – nuo 328 iki 979.

Ekspertų rekomendacijos (1)

Tarptautinė ekspertų grupė, 2014 m. atlikusi socialinės dimensijos raiškos Lietuvos aukštajame moksle analizę, rekomendavo, visų pirma:

- organizuoti nacionalinę diskusiją dėl socialinės dimensijos sampratos praplėtimo ir **apsibrėžti šiuo metu aukštajame moksle nepakankamai atstovaujamas socialines visuomenės grupes**
- bei apjungus politikų, aukštųjų mokyklų, studentų ir kitų suinteresuotųjų pajėgas, **parengti ir įgyvendinti nuoseklią nacionalinę socialinės dimensijos aukštajame moksle įgyvendinimo strategiją.**
- <http://www.pl4sd.eu/index.php/country-reviews/reports-by-country>

Ekspertų rekomendacijos (2)

Socialinę ir akademinę paramą bei kitas paslaugas teikti atsižvelgiant į studentų įvairovę, numatyti alternatyvius patekimo į aukštąjį mokslą kelius (įskaitant neformalaus mokymo/si rezultatų pripažinimą) lanksčių studijų sekų įtvirtinimą ir kt.

<http://www.pl4sd.eu/index.php/country-reviews/reports-by-country>

Nepakankamai atstovaujamos socialinės visuomenės grupės (1)

Lietuvos studijų būklės apžvalga, MOSTA, Vilnius, 2014.

Tarp Lietuvos studentų didelė dalis turi tėvus su aukštuoju išsilavinimu (vidutiniškai 62 proc.) arba einančius vadovaujančias ar aukštos kvalifikacijos reikalaujančias pareigas ir yra mažai žemos kvalifikacijos ar darbininkiškų profesijų atstovų. Tai leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvos aukštajame moksle nepakankamai atstovaujama žemą socialinį ekonominį statusą (SES) turinti socialinė visuomenės grupė.

Nepakankamai atstovaujamos socialinės visuomenės grupės (2)

Lietuvos studijų būklės apžvalga, MOSTA, Vilnius, 2014.

Augantys **vyresnių asmenų** stojančiųjų studijuoti po pertraukos, įgijusių ne tik vidurinį, bet ir profesinį išsilavinimą vyresnio amžiaus grupėje skaičiai leidžia konstatuoti, kad užtikrinamos galimybės studijuoti vyresnio amžiaus („netradiciniams“) studentams.

???

Nepakankamai atstovaujamos socialinės visuomenės grupės (3)

Lietuvos studijų būklės apžvalga, MOSTA, Vilnius, 2014.

Nors studentų, turinčių negalią, skaičius aukštosiose mokyklose per dešimtmetį padidėjo tris kartus, šią visuomenės grupę Lietuvoje vis dar galima priskirti prie nepakankamai atstovaujamos aukštajame moksle.

Pagrindinės aukštojo mokslo prieinamumą ribojančios kliūtys, įvardijamos pačių neįgaliųjų: nepakankamas studijavimo sąlygų, atitinkančių jų specifinę situaciją, sudarymas, sunkumai bendraujant ir bendradarbiaujant su dėstytojais ir AM administracijos darbuotojais, ne visose AM veikianči neįgaliųjų reikalų koordinatoriaus funkcija, nepakankamas informavimas apie galimybes pasinaudoti finansine parama.

Gyvenamosios vietos įtaka

Lietuvoje žmogaus vaikystės ir paauglystės gyvenamoji vieta gali turėti didelę įtaką jo ateičiai ir pasirengimui įstoti į aukštąją mokyklą.

(60 Savivaldybių reitingas pagal abiturientų egzaminų rezultatus 2015. Žurnalas „Reitingai“, 2015 gegužė, Nr.1 (3).)

Viduriniojo mokslo ypatumų įtaka

Lietuvos studijų būklės apžvalga, MOSTA, Vilnius, 2014.

Tai, kad žemo SES stojantieji į aukštąsias mokyklas dažniau surenka vidutinius stojamuosius (konkursinius) balus, o aukšto SES studentai aukštus (16 ir daugiau) balus, leidžia daryti prielaidą, kad nepakankamas šios grupės atstovavimas aukštajame moksle sietinas ir su viduriniojo mokslo ypatumais.

Ačiū😊 už dėmesį
???

Inga.Milisiunaite@cr.vu.lt